

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodium rubri* en *Bidention* (H3270)

Verkorte naam: Slikkige rivieroevers

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Dit habitattype omvat slikkige (of zandige of grindige) droogvallende oevers van rivieren of nevengeulen waar hoge rivierdynamiek zorgt voor erosie en sedimentatie. De pioniervegetatie ontwikkelt zich vrij laat in het jaar op de kale grond. De standplaatsen zijn meestal slechts voor korte tijd geschikt. De begroeiingen kunnen soortenrijk zijn en zeldzame soorten bevatten.

Relatief belang in Europa: groot

De pioniergemeenschappen van het habitattype komen in Europa wijd verspreid voor, langs de grote rivieren in de laagvlakte en heuvellanden. In Noord- en Zuid-Europa is het type echter zeldzaam. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt ten oosten en zuidoosten van ons land. De beddingen van rivieren als Elbe, Donau en Wolga zijn rijk aan dergelijke pioniergemeenschappen. Al met al heeft Nederland voor dit habitattype een behoorlijke verantwoordelijkheid uitgaande van oppervlakte, soortensamenstelling en geografische positie.

3. Definitie

Vegetatietypen

H3270 Slikkige rivieroevers

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
8Aa2	Associatie van Blauwe waterereprijs en Waterpeper	<i>Polygono-Veronicetum anagallidis-aquaticae</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
28-RG1-[28/29]	Rompgemeenschap met Moerasdroogbloem van de Dwergbiezen-klasse/de Tandzaad-klasse	<i>RG Gnaphalium uliginosum-[Isoeto-Nanojuncetea/Bidentet ea tripartitae]</i>	M	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
29Aa1	Associatie van Waterpeper en Tandzaad	<i>Polygono-Bidentetum</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
29Aa2	Associatie van Goudzuring en Moerasandijvie	<i>Rumicetum maritimi</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
29Aa3b	Associatie van Ganzevoeten en Beklierde duizendknoop (arme subassociatie)	<i>Chenopodietum rubri inops</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
29Aa3c	Associatie van Ganzevoeten en Beklierde duizendknoop (subassociatie met Akkerkers)	<i>Chenopodietum rubri rorippetosum</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
29Aa4	Slijkgroen-associatie	<i>Eleocharito acicularis-Limoselletum</i>	G	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
29-RG1-[29/8]	Rompgemeenschap met Blaartrekkende boterbloem van de Tandzaad-klasse/de Riet-klasse	<i>RG Ranunculus sceleratus-[Bidentetea tripartitae/Phragmitetea]</i>	M	mits op oevers van rivieren of nevengeulen	
	vegetatieloos		M		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H3270

N.B.: tot het habitatype behoren niet de droge, min of meer ruderaal maar toch schrale oevervegetaties van de Grensmaas (wel de meer vochtige vegetaties die aan bovenstaande definities voldoen).

4. Kwaliteitseisen habitatype

Abiotische randvoorwaarden

H3270 Slikkige rivieroevers

Zuurgraad	basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b	
Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droog-vallend water	's winters inunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog	droog
Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout			
Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk	uiterst voedselrijk			
Overstromings-tolerantie	dagelijks lang	dagelijks kort	regelmatig	incidenteel	niet					

Typische soorten

H3270 Slikkige rivieroevers

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Categorie ¹
Blauwe waterereprijs	<i>Veronica anagallis-aquatica</i>	Vaatplanten	K
Bruin cypergras	<i>Cyperus fuscus</i>	Vaatplanten	K
Klein vlooienkruid	<i>Pulicaria vulgaris</i>	Vaatplanten	K
Kleine kattenstaart	<i>Lythrum hyssopifolia</i>	Vaatplanten	K
Liggende ganzerik	<i>Potentilla supina</i>	Vaatplanten	K
Rechte alsem	<i>Artemisia biennis</i>	Vaatplanten	K
Riviertandzaad	<i>Bidens radiata</i>	Vaatplanten	K
Slijkgroen	<i>Limosella aquatica</i>	Vaatplanten	K
Witte waterkers	<i>Nasturtium officinale</i>	Vaatplanten	K

¹ Ca = constante soort goede abiotische toestand; Cb = constante soort goede biotische structuur; Cab = constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur; K = karakteristieke soort; E = exclusieve soort

Overige kenmerken van een goede structuur en functie

- Open begroeiing;
- Bedekking van meerjarige soorten is kleiner dan 10%;
- Hoge rivierdynamiek met geregelde afzetting van vers bodemmateriaal;
- Inundatie in de winter, maar niet in de zomer;
- Optimale functionele omvang: vanaf honderden m².

Slijkgroenvegetaties komen voor op de natste en meest slibrijke plekken die slechts kort droogvallen (enkele weken tot enkele maanden in het groeiseizoen). Slijkgroen zelf is aan deze omstandigheden aangepast doordat het onder water kan groeien en zelfs bloeien. Op de wat drogere zandige rivierstrandjes en op zomers droogvallende slikkige bodems in oude rivierarmen en kreekoevers komen de associatie van ganzevoet en Beklierde duizendknoop en de associatie van waterpeper en tandzaad voor. De associatie van Goudzuring en Moerasandijvie komt tijdelijk voor op 's-zomers plas-drasse of nog net onder water gelegen, ammoniakrijke, slikkige bodems, zoals in oude rivierlopen. Kenmerkend voor de genoemde vegetatietypen is dat ze vrijwel geheel bestaan uit eenjarige soorten en dat de plantengroei pas laat in het jaar tot volle ontwikkeling komt. Ze zijn dan ook gevoelig voor zomerhoogwaters, die net gekiemde planten vernietigt en het resterende groeiseizoen zodanig inkort dat geen vruchtzetting meer mogelijk is. De standplaatsen zijn meestal slechts voor korte tijd geschikt. Brede, vlakke oevers bieden de beste vestigingskansen.

In het zoetwatergetijdengebied komt de associatie van Blauwe waterereprijs en Waterpeper voor in laagtes die bij vloed ondiep onder water staan.

5. Kwaliteitseisen omgeving

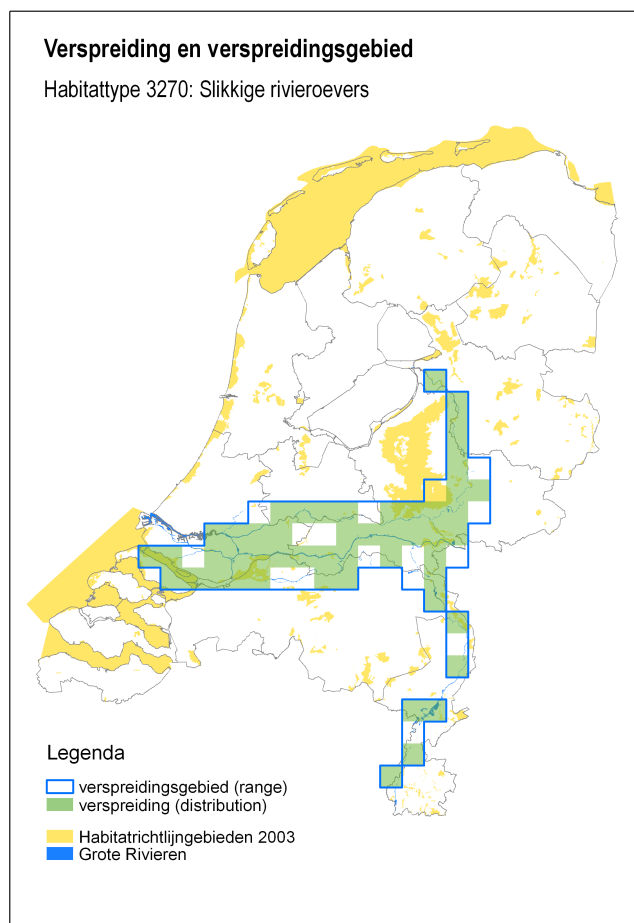
Het habitatype is niet gevoelig voor stikstofdepositie.

Het habitatype is kenmerkend voor dynamische milieus in het winterbed van de grote rivieren, op plekken die 's winters langdurig onder water staan, zoals oevers van de rivier, nevengeulen, kleiputten en strangen. Voor een duurzaam behoud is rivierdynamiek noodzakelijk. Sturende factor is een fluctuerend waterpeil dat zorgt voor erosie- en sedimentatieprocessen.

De grootste bedreigingen zijn de afname van de dynamiek door de aanleg van stuwen, en een te intensief landgebruik (met verharding van oevers, opvulling van laagtes) waardoor er te weinig pioniermilieus overblijven. Op langere termijn kan ook klimaatverandering een bedreiging vormen, wanneer die gepaard gaat met vaker optredende zomerhoogwaters.

6. Huidig voorkomen

Het habitatype komt voor langs alle grote rivieren, vooral in ver van stuwen vandaan liggende, meest dynamische riviertrajecten (zoals de Waal en Grensmaas).

7. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends

De begroeiingen van het habitattype komen verspreid voor in het gehele rivierengebied, maar zijn overal beperkt tot kleine oppervlakten. De achteruitgang van het type in het zoetwatergetijdengebied sinds de afsluiting van de Haringvlietdam is ruimschoots gecompenseerd door een toename elders in het rivierengebied als gevolg van grootschalige natuurontwikkeling. Zo weten zeldzaam geworden soorten als Klein vlooienkruid en Slijkgroen zich het laatste decennium weer sterk uit te breiden.

Recente ontwikkelingen

In de periode 1994-2004 is er een positieve trend in oppervlakte en soortensamenstelling waargenomen, dankzij natuurontwikkelingsprojecten. Vooral bij projecten die worden ingericht met brede, vlakke oevers, zoals recent in de Biesbosch, bieden goede potenties voor het habitattype.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsbeeld is stabiel.

Beoordelingsaspect oppervlakte: matig ongunstig

Het oppervlakte van het habitattype is in de afgelopen decennia waarschijnlijk licht toegenomen. Ze kan jaarlijks sterk fluctueren. Dit is afhankelijk van rivierfluctuaties en weersgesteldheid, die de massale kieming van de typische pioniers, de eenjarige plantensoorten beïnvloeden. Bovendien is het de vraag of de nieuw ontstane groeiplaatsen in natuurontwikkelingsgebieden duurzaam zijn. In veel gevallen gaat het om tijdelijke pioniersomstandigheden. Door het ontbreken van voldoende rivierdynamiek zullen deze groeiplaatsen snel permanent begroeid raken.

Beoordelingsaspect kwaliteit: matig ongunstig

1. Abiotische randvoorwaarden: Momenteel zijn de standplaatsvereisten nodig voor behoud van begroeiingen van het habitatype overal aanwezig, met name in recent uitgevoerde natuurontwikkelingsgebieden..

2. Typische soorten: Typische soorten als Klein vlooienkruid en slijkgroen vertonen een sterke vooruitgang door natuurontwikkelingsprojecten. Hoewel Kleine kattenstaart en Riviertandzaad zeer zeldzaam, verkeert bijna 80% van de typische soorten landelijk in gunstige staat van instandhouding.

3. Overige kenmerken: Momenteel zijn de ecologische vereisten nodig voor behoud van begroeiingen van het habitatype overal aanwezig, met name in recent uitgevoerde natuurontwikkelingsgebieden. De omstandigheden voor duurzaam behoud zijn echter minder geschikt langs de minder dynamische riviertakken.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

Er zijn momenteel geen bedreigingen voor het type. Verbreding van het rivierbed vanwege vergroting van veiligheid biedt perspectieven voor verdere ontwikkeling van dit type (met name langs de Waal). Geplande maatregelen om meer getijdeninvloed toe te laten in het Haringvliet kunnen eveneens gunstig uitpakken.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Streefbeeld bij landelijke instandhoudingsdoelstelling

Het streven voor een gunstige staat van instandhouding is een verspreiding over het gehele rivierengebied. Voor het gehele rivierengebied wordt uitbreiding van het voorkomen tot 200 uurhokken nagestreefd (voorlopige waarde).

De in 2007 aan de Europese Commissie gerapporteerde referentiewaarde voor verspreidingsgebied is "gelijk aan huidig" en voor oppervlak "meer dan huidig".

Oordeel: matig ongunstig

Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	Gunstig	Gunstig	Gunstig
Oppervlakte	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Kwaliteit	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Toekomst-perspectief	Matig ongunstig	Gunstig	Gunstig
Beoordeling Svl	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig

8. Bronnen

- Janssen, J.A.M. & Schaminée, J.H.J. 2003. Europese Natuur in Nederland. Habitattypen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Nijboer, R.C., N. Jaarsma, P.F.M. Verdonschot, D. T. van der Molen, N. Geilen & J. Backx (2000) Natuurlijke levensgemeenschappen van de Nederlandse binnenwateren deel 3, Wateren in het rivierengebied. Achtergronddocument bij het 'Handboek natuurdoeltypen in Nederland', Rapport EC-LNV AS-03